

PSY 118, PSY474 Metodologie psychologie (kvalitativní přístup)

Charakteristika kurzu:

Cílem kurzu je seznámit studenty se základy kvalitativní metodologie aplikované zejména ve výzkumu psychologicky relevantních jevů. Studenti získají základní informace o a) teoretických východiscích kvalitativního výzkumu a nezbytných předpokladech pro jeho realizaci. Kurz by měl vybavit studenty poznatky potřebnými k realizaci jednoduchého kvalitativního výzkumného projektu. Účastníci kurzu by měli být schopni navrhnout výzkumný projekt se všemi náležitostmi, tj. formulovat výzkumný problém a výzkumné otázky, zvolit adekvátní design, osvojit si základní výzkumné postupy. Přiblíží jim možnosti zpracování kvalitativních výzkumných údajů. Kurz by měl studenty seznámit s úskalími interpretace kvalitativních dat.

Garant kurzu: Prof. PhDr. Ivo Čermák, CSc.

Základní literatura ke studiu:

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing

Silverman, D. (2005). *Ako robit' kvalitativny výskum*. Bratislava: Ikar

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál

Strauss, A., Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno, Boskovice: Sdružení Podané ruce, Nakladatelství Albert, zejména *Část II: Postupy kódování* (kap. 5-11), 39-144

Další literatura:

Strauss, A., Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno, Boskovice: Sdružení Podané ruce a nakladatelství Albert

Disman, M. (1993). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, str. 283-322.

Denzin, N.K., Lincoln, Y.S. (Eds.) (1994). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications. – vybrané kapitoly (učebnice je dostupná v knihovně FSS).

Čermák, I., Miovský, M. (eds.). (2000). *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno, Boskovice: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert

Čermák, I., Miovský, M. (eds.). (2002). *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí I*. Brno, Tišnov: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert

Miovský, M., Čermák, I., Řehan, V. (eds.). (2004). *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku III*. Olomouc: Univerzita Palackého

Miovský, M., Čermák, I., Chrz, V. (eds.). (2005). *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku IV*. Olomouc: Univerzita Palackého

Plichtová, J. (2002). *Metódy sociálnej psychológie zblízka. Kvalitatívne a kvantitatívne skúmanie sociálnych reprezentácií*. Bratislava: Média

Bačová, V. (2000). *Súčasný smery v psychológii*. Prešov: Filozofická fakulta, Prešovská univerzita, (str. 65-236, zejména se seznamte s metodologickými důsledky nových směrů v psychologii).

Další doporučené texty – některé z nich se postupně objeví jako studijní materiál v IS.

Čermák, I. (1999). *Hermeneuticko- narativní přístup k validitě interpretace nálezu v kvalitativně pojatém psychologickém výzkumu*. In D. Heller, M. Sedláková, L. Vodičková (Eds.), *Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii*. Praha: Psychologický ústav AV ČR a Českomoravská psychologická společnost, 42-51. (10 str.)

Štěpaníková, I., Čermák, I. (1999). *Vztah mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem: střet dvou paradigmat nebo cesta ke spolupráci?* In: Heller, D., Sedláková, M., Vodičková, L. (Eds.), *Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii*. Praha, Psychologický ústav AV ČR, pobočka Praha 15 – 24 (10 str.)

Čermák, I. (2002). *Myslet narativně (kvalitativní výzkum „on the road“)*. I. Čermák, M. Miovský (Ed).

Sborník z konference *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert, 11-25 (15 str.)

Čermák, I. (2000). *Kvalitativní výzkum v psychologii: problémy a výhledy*. In I. Čermák, M. Miovský (Eds.), *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno, Boskovice: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Scan, 10-21 (11 str.)

Čermák, I., Štěpaníková, I. (1997). *Validita v kvalitativním psychologickém výzkumu*. *Československá psychologie*, 6, 503-512. (10 str.)

Čermák, I., Štěpaníková, I. (1998). *Kontrola validity dat v kvalitativním psychologickém výzkumu*. *Československá psychologie*, 1, 50-62. (13 str.)

Heller, D. (2002). *Stručné dějiny kvalitativního výzkumu v psychologii*. In I. Čermák, M. Miovský (Ed).

Sborník z konference *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert, 26-39. (13 str.)

PSY 118, PSY474 Metodologie psychologie (kvalitativní přístup)

Schütze, F. (1999). *Narativní interview ve studiích interakčního pole*. Biograf. Časopis pro biografickou a reflexivní sociologii, 20, 33-51 (18 str.)

Bačová, V. (2000). Súčasný smery v psychológii. Prešov: Filozofická fakulta Prešovské univerzity, kapitola 4.3, *Analýza diskurzu*, 106-121, kapitola 4.4. *Narativna psychológia*, 121-124. (20 str.)

Geertz, C. (2000). *Zhuštený popis: K interpretativní teorii kultury*. In C. Geertz, Interpretace kultur. Praha: SLON, 13- 42. (28 str.)

1. téma

Vymezení kvalitativního výzkumu

Co je to kvalitativní výzkum, jeho charakteristiky a podoby. Kvalitativní metody a věda, kvalitativní a kvantitativní metodologie – nesmiřitelná paradigma nebo kooperující alternativy? Význam, interpretace, neuzavřenost, reflexivita, kontext, jazyk a kvalitativní výzkum, subjekt, subjektivita, intersubjektivita, lokální pravda, historická konkrétnost. Vztah mezi výzkumníkem a zkoumanou osobou. Etické principy kvalitativního výzkumu. Jak začít kvalitativní výzkum. Disciplinovaný výzkum.

2. téma

Obecný konceptuální rámec kvalitativního výzkumu

Heuristický začátek kvalitativního výzkumu. Tvorba konceptuálního rámce – konceptuální mapy, identifikace dílčích „konceptů“ a jejich grafické znázornění, otevřenost vůči různým variantám konceptuálního rámce, role zkušenosti výzkumníka – „experienciální data“, práce s teoriemi a existujícími výzkumy, pilotní a explorační studie, myšlenkové experimenty.

3. téma

Výzkumné otázky

Funkce výzkumné otázky, typy výzkumných otázek, výzkumná hypotéza v kvalitativním výzkumu, varianty dotazování v kvalitativním výzkumu, vývoj výzkumných otázek v průběhu výzkumu, vztah mezi metodami a otázkami.

4. téma

Proces tvorby dat v kvalitativním výzkumu. Příprava a volba metod, sběr dat, tvorba výzkumného vzorku (sampling): metoda totálního výběru, metoda sněhové koule, metoda samovýběrem, metoda příležitostného výběru, metoda záměrného výběru, atd., teoretická nasycenost.

5. téma

Typy výzkumných projektů.

Případová studie, terénní výzkum, kvalitativní experiment, kvalitativní evaluace, action research, kooperativní výzkum.

6. téma

Specifické metody získávání kvalitativních dat 1

Interview, narativní rozhovor.

7. téma

Specifické metody získávání kvalitativních dat 2

Pozorování, dokumenty jako zdroj relevantních dat pro kvalitativní analýzu.

8. téma

Specifické metody získávání kvalitativních dat 3

Metoda „zakotvené teorie“, ohnisková skupina, skupinový rozhovor, metoda deníku ve skupině.

9. téma

Analýza dat a interpretace 1

Obecné principy analýzy a interpretace, metoda kontrastu a srovnávání, metoda vytváření trsů, narativní a hermeneutická analýza, metoda užívání metafor, tématická analýza, Q-metodologie.

10. téma

Analýza dat a interpretace 2

Interpretativní fenomenologická analýza, diskursivní analýza, obsahová analýza (další metody: metoda zachycení vzorců, metoda prostého výčtu, metoda vyhledávání a vyznačování vztahů, metoda faktorování).

11. téma

Validita a reliabilita kvalitativního výzkumu.

Zobecnitelnost výsledků kvalitativního výzkumu. Reprezentativnost vs. konstrukce významu. Lze vyvodit teorii z kvalitativních dat?

12. téma

Výzkumná zpráva z kvalitativního výzkumu.

Podoba dat v kvalitativním výzkumu a možnosti jejich transkripce: texty, protokoly, vizualizace, příběhy.

Témata seminářů (některá z nich budou přednesena):

1. Možnosti uplatnění diskursivní analýzy (při studiu rodu), 2. Případová studie života Sylvie Plath, 3. Narativní výzkum českých básníků, 4. Výzkum jazykových struktur v imaginaci jedince, 5. Výzkum sociální reprezentace smrti metodou „zakotvené teorie“, 6. Hermeneutický výzkum významu hereckého povolání metodou deníku ve skupině, 7. Sociálně konstrukcionistický výzkum ontogeneze.

Seminární úkol:

Vypracovat projekt psychologického kvalitativního výzkumu s důrazem na formulaci a zdůvodnění volby kvalitativního přístupu ve vztahu k výzkumnému problému a na formulaci výzkumných otázek.

Podněty k jeho napsání viz:

Silverman, D. (2005). Ako robiť kvalitatívny výskum. Bratislava: Ikar, 73-121,

Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing, 28-37, 87-125

Přednáška o obecném konceptuálním rámci výzkumu a výzkumné otázce

Termín odevzdání:

nejpozději 15. května. Projekt bude součástí závěrečného hodnocení. Kurz bude zakončen písemnou zkouškou, okruhy otázek budou studentům dodány před zkouškou.